

# Fra adjunktpædagogikum til universitetspædagogikum

*Af Jens Tofteskov, chefkonsulent, CBS Teaching & Learning.*

Et billede af den formelle pædagogiske kvalificering kan nogenlunde tegnes således: For langt de fleste forskere/undervisere på universiteterne består deres pædagogiske uddannelse i et 2 – 3 dages grundlæggende universitetspædagogisk kursus, som ofte tages som ph.d.- studerende, og herudover et adjunktpædagogikum. Denne uddannelse er typisk normeret til 175 – 250 timer. På universiteterne er der herudover ansatte, der ingen pædagogisk uddannelse har, enten fordi de blev ansat som lektor/professor før adjunktpædagogikum blev obligatorisk, fordi de har kvalificeret sig til en lektor/professorstilling uden at have været adjunkt, og dermed ikke behøver gennemgå nogen form for pædagogisk træning, eller fordi de på en eller anden måde har kunnet krybe uden om hele eller dele af uddannelsen.

Der er en historisk baggrund for, at billedet kan tegnes sådan. Inden universitetspædagogikum blev obligatorisk (for de fleste universiteters vedkommende i 1990'erne), foregik den alt overvejende del af undervisningen som "levering over disken", dvs. forelæsning. Den herskende forestilling var, at det kunne alle (dog med enkelte kuriøse undtagelser), der kunne kvalificere sig til en forskerstilling, magte tilfredsstillende. Pædagogisk uddannelse og pædagogisk kompetenceudvikling ansås derfor som noget perifert.

Inden for de seneste tyve år er den statslige regulering af og kontrol med universiteternes uddannelser blevet forstærket væsentligt. Universiteternes kandidatproduktion skal leve op til krav om relevans i forhold til arbejdsmarkedet. Kravet om alignment er en nødvendighed, som trækker ned gennem systemet fra arbejdsmarked til uddannelsesniveau og fra uddannelsesniveau til kursusniveau.

Det betyder, at to integrerede paradigmer hersker på universiteterne og deres nærmeste omgivelser:

1. Det humboldtske universitet, som er karakteriseret af at forskning og undervisning er integreret på en sådan måde, at de studerende er aktive deltagere i forskningsprocesser, hvor der opsøges ny viden.
2. Alignment-universitetet, som er karakteriseret ved at undervisning leveres som en certificeret vare, der skal leve op til en række krav om undervisningens kvalitet, de studerendes tidsforbrug, kandidaters kompetencer, osv. Forskningens placering heri ligger først og fremmest i en etikettering: Forskningsbaseret undervisning.

Disse to paradigmer sameksisterer på universiteterne i dag. Ikke som antagonistiske modsætninger, men heller ikke i et vedvarende harmonisk samspil. Paradigmernes dominans er forskellig på forskellige niveauer. Universiteternes omgivelser (først og fremmest den statslige rammesætning og kontrol) er domineret af alignment-paradigmet, og det humboldtske paradigme dominerer institutmiljøerne, om end det ytrer sig med forskellig styrke på de enkelte universiteter og i de forskellige institutmiljøer. Når det er vigtigt at italesætte problematikken som paradigmatisk forskelligheder og ikke bare som modsætninger mellem forsknings- og undervisningsaktiviteter, skyldes det, at de værdigrundlag, der styrer de to paradigmer, er forskellige. Det betyder forskellige pejlemærker i forhold til ledelse, incitamentstrukturer og orienteringspunkter for den enkelte medarbejder.

Fremtidens lektorer/professorer må nødvendigvis kunne forstå og beherske de krav, begge paradigmer stiller. Humboldt-paradigmet kræver orientering mod forskningens forkant, uddannelse af nye forskere og videns(artikel) produktion. Alignment-paradigmet styres af uddannelse af afsættelige kandidater til et dynamisk arbejdsmarked. Når modsætningen mellem de to paradigmer ikke er antagonistisk og konstant, skyldes det, at forskningens aftryk på kandidatproduktionen inden for mange områder er ganske produktiv, fx ift. specialeskrivning. Hvis sameksistensen ikke fortsætter, bliver universiteterne skilt ad, der udvikles universiteter, hvor hhv. undervisning og forskning er perifere størrelser ift. hinanden, og hvis de fleste medarbejdere skal "vælge" mellem at orientere sig mod det ene eller den anden aktivitet, vil et sådant universitet ikke længere hænge sammen.

Det har nogle konsekvenser, at hele den formelle del af den pædagogiske kompetenceudvikling ligger i adjunktperioden. Problemet er, at det er i samme periode, gennemslaget som forsker skal finde sted. Alle adjunkter ved, at på trods af talrige besværgelser om ligestilling mellem forskning og undervisning, handler det om at dokumentere overbevisende forskningskompetencer og ikke "dumpe" som underviser. Det betyder ikke, at adjunkter er uinteresserede i at blive bedre til at undervise. Undervisning fylder en stor del af deres arbejdstid; de er konfronteret med et evalueringssystem, der i tal "fortæller" hvor gode eller dårlige undervisere, de er; de kan opleve studerende, der forlader deres undervisning; de kan opleve glade og begejstrede studerende, hvis de gør det godt osv. Men på bundlinjen forholder det sig sådan, at undervisning og kompetenceudvikling på undervisningsområdet stjæler deres forskningstid.

Derfor ønsker langt de fleste adjunkter at orientere deres pædagogiske kompetenceudvikling mod færdigheder, de kan bruge her og nu. Dvs. teknikker til at beherske forskellige undervisningsformer, eksaminations- og vejledningsteknik. Det betyder også, at vægten i adjunktuddannelserne nødvendigvis må ligge på adjunkternes operationelle udvikling af disse teknikker. (Det vil jo være selvmord, hvis man som leder af en uddannelse ikke fokuserede på det, adjunkter og deres ledere efterspør-

ger). Men måske er dette kortsigtet, fordi mange (især nyudnævnte) lektorer typisk stilles over for helt andre udfordringer på uddannelsesområdet end adjunkter gør. De stilles ud over egen undervisning typisk over for undervisningsledelsesopgaver, fx kursusledelse og studieledelse. I forhold til disse udfordringer rækker en uddannelse i operationelle teknikker ikke.

Som undervisnings-/uddannelsesleder skal man kunne formulere, vurdere og operationalisere læringsmål, man skal kunne lægge budgetter og prioritere mellem forskellige aktiviteter, man skal reelt kunne fungere som "personaleleder" for deltidsundervisere og ph.d.-studerende, måske skal man ansætte undervisere, man skal kunne producere undervisningsmaterialer, og endelig skal man forholde sig til udvikling i undervisningsteknologier, krav fra universitetsledelse, aftagere osv. Her er der altså tale om kompetencer, der kan anvendes ift. uddannelse på et strategisk og et taktisk niveau, men som der næppe fokuseres ret meget på i de pædagogiske uddannelser af adjunkter på universiteterne i dag.

Imidlertid er forskydninger i relationen mellem ovennævnte paradigmer ikke den eneste strategiske udfordring, universiteterne står overfor på undervisningsområdet. Den teknologiske udvikling har på flere områder betydning for universitetsundervisningens vilkår. Den omfatter både nye didaktiske muligheder og nye distributionsmåder og kanaler. Det vil efter alt at dømme betyde øget konkurrence, fordi meget undervisning kan foregå uden afhængighed af tid og sted. Den øgede konkurrence og de øgede muligheder kan meget vel komme til at betyde, at meget af den undervisning og den type undervisning, universiteterne leverer i dag, på sigt ikke er levedygtig. Lækre og velfortalte videoproduktioner af internationale topforskere forelæsninger vil overflødiggøre den "lokale" udgave i klasseværelset, hvis undervisningen kun består af at formidle topforskerens pointer. Øvelsesprogrammer, der gennem instruktioner og fx quizzer, vil fortrænge dele af den mandskabskrævende øvelsesundervisning på universiteterne. Til gengæld betyder den teknologiske udvikling, at nye undervisningsformer bliver mulige. Et samskrivningsværktøj som Google Docs giver fx nye muligheder for kollaborativ læring og studenterpræsentationer. Underviserne må sætte sig ind i nye teknologiers muligheder ift. deres egen undervisning, og de må lære at manøvrere dem, de finder relevante at anvende.

Endelig breder forestillingen om, at (dybde)læring i højere grad finder sted ved at gøre i stedet for at høre, sig. Det betyder, at krav om aktiverende undervisning er voksende. Alt i alt har det den konsekvens, at den tilstand, hvor universitetsundervisere "kunne nøjes med" at udvikle deres undervisning i harmonisk samklang med deres forskning, er ved at forsvinde. Hvis universiteterne skal undgå en tilstand, hvor mange af medarbejderne står over for udfordringer på undervisningsområdet, som de ikke er i stand til at indfri, er det nødvendigt at tænke udvikling af pædagogiske kompetencer, som noget, der skal foregå gennem hele karrieren i stedet for en ting,

der overstås i adjunktperioden. Derfor er det nødvendigt, at der etableres ressourcer til, at alle lektorer/professorer deltager i pædagogisk kompetenceudvikling, og at denne gøres obligatorisk. Ressourcemæssigt er det endvidere hensigtsmæssigt, da langt fra alle adjunkter fortsætter i et lektorat (på CBS er der mellem  $\frac{1}{3}$  og  $\frac{1}{4}$ , der ikke gør).

Som det kan ses af en række af artiklerne i dette temanummer, har den pædagogiske uddannelse af adjunkter bidraget til mange interessante og spændende undervisningsforløb på de danske universiteter. Adjunkter har brugt inspirationen fra kurser og supervision til at udvikle praksisser, læringsobjekter, nye undervisningsformer osv. Systematisk og obligatorisk pædagogisk kompetenceudvikling af lektorer/professorer vil utvivlsomt også bidrage til udvikling af undervisning og måske til skabelse af nye uddannelser.

Det vil sikkert forekomme vanskeligt at etablere lektor/professor-kompetenceudviklingsforløb, der har samme institutionelle ramme og status, som de forløb, der nu ligger i adjunktperioden. Det er også spørgsmålet, om det vil være hensigtsmæssigt med standardiserede kursus- og workshopforløb, hvor indhold og proces er det samme for alle medarbejdere. Mange former kan sættes i værk, og det vil være muligt at tilrettelægge udviklingsforløb, der er hensigtsmæssige for den enkelte medarbejder. Der kan være tale om peer consultation (kollegavejledning), workshops, kurser i beherskelse af forskellige undervisningsformer og teknologier, supervision, team teaching osv. Det enkelte universitet kan også sammensætte udviklingspakker, der kan følges af flere medarbejdere.

Undervisningsportfolio med angivelse af gennemførte og planlagte undervisningsopgaver, samt ikke mindst kompetenceudviklingsplaner skal have samme placering ved MUS-samtaler som medarbejderens publikationsliste og artikelproduktionsplaner har. Herudover må universiteterne betragte lektorer og professorers pædagogiske kompetenceudvikling på samme niveau som kompetenceudviklingen på forskningssiden. Dvs. der skal afsættes rum og ressourcer til denne kompetenceudvikling. På den måde giver det rigtig god mening at erstatte begrebet adjunkt pædagogikum med universitetspædagogikum.

At forestille sig en bottom-up udvikling på dette område, hvor alt initiativ kommer fra den enkelte medarbejder eller fra det enkelte institut, vil være naiv. Der kom først gang i den pædagogiske uddannelse af adjunkterne, da staten gjorde det obligatorisk. Imidlertid er det utvivlsomt mest hensigtsmæssigt, at initiativerne opstår og udvikler sig på institutionsniveau. Gør universiteterne ingenting, risikerer de for det første, at et stigende antal medarbejdere ikke vil kunne honorere de krav, de står over for på undervisningsområdet og/eller at staten formulerer krav til universiteterne om at indføre obligatorisk pædagogisk uddannelse på lektor/professorniveau. Sker det sidste, indebærer det en risiko for en overdreven form- og indholdsstyring,

der vil være uhensigtsmæssig både for det enkelte universitet og for den enkelte medarbejder. Sammenlignet med 90'erne, hvor adjunktpædagogikum blev rammesat, er den statslige lyst og det statslige mod på styring vokset nærmest uhæmmet. Så udspillet må komme fra universiteternes rektorater, eventuelt fra Danske Universiteter.

*Jens Tofteskov, chefkonsulent, CBS Teaching & Learning. Leder af CBS adjunktuddannelse 2000 – 2015, arbejder med pædagogisk uddannelse af universitetsundervisere i form af kurser, workshops, supervision mv. Forfatter til bøger og artikler om universitetspædagogiske emner.*